Asia: E 106/2021 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto EU:n uudesta vuoteen 2030 ulottuvasta metsästrategiasta

Suomen Luontopaneeli kiittää lausuntopyynnöstä koskien Metsästrategiaa.

Metsästrategiassa luodaan EU politiikalle pohjaa, joilla voidaan vastata nykyisiin haasteisiin, ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjuntaan, ja sen mukanaan tuomiin uhkiin. Metsäohjelman tulee perustua Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaan ja EUn biodiversiteettistrategiaan 2030. Ohjelmassa noudatetaan toissijaisuusperiaatetta, parasta saatavilla olevaa tieteellistä näyttöä ja paremman säätelyn vaatimuksia. Metsästrategian tarkoituksena on varmistaa kaikkien ekosysteemien ennallistaminen, sopeutumiskyky ja riittävä suojelu, samalla tunnistaen metsien monikäytön tärkeys ilmastoneutraaliin talouteen siirtymisessä (vuoteen 2050 mennessä). Luontopaneeli on tehnyt huomioita Suomen kannasta sekä metsästrategiasta.

Metsästrategiatiedonanto linjaa monia oleellisia kehittämiskohteita, joissa EU-maiden on syytä asettaa aiempaa metsästrategiaa kunnianhimoisempia tavoitteita ja aikatauluja. Näihin kuuluvat mm. metsien merkitys luontokadon ja ilmastonmuutoksen hillinnän kannalta ja metsätalouden uudistetut toimintaohjeet kestävimpien metsänhoitokäytäntöjen avulla. Luontopaneeli pitää monia uuden metsästrategian tavoitteita erittäin kannatettavina ja näkee niiden edistämisen kokonaisvaltaisesti hyvänä asiana. Tiedonannossa linjataan, että ilmastonmuutoksen ja luontokadon vuoksi tarvitaan kiireellisesti sopeuttavia metsien ennallistamisen ja ekosysteemipohjaisen hoidon lähestymistapoja, jotka vahvistavat EU:n metsien selviytymis- ja sopeutumiskykyä.

Vaikka metsäpolitiikka kuuluu kansallisen lainsäädännön piiriin, on EU:lla selkeä mandaatti ohjata ja kannustaa jäsenmaita metsäpolitiikassa, sikäli kun se koskee jaettua toimivaltaa ympäristöpolitiikan alueella. Jaetun toimivallan aloilla EU voi toimia, mikäli jäsenvaltiot eivät muutoin voi riittävällä tavalla saavuttaa suunnitellun toiminnan tavoitteita, vaan ne voidaan toiminnan laajuuden tai vaikutusten vuoksi saavuttaa paremmin EU:n tasolla. Luontokadon ja ilmastonmuutoksen jatkaessa kulkuaan on väistämätöntä, että unionin mandaatti toimia myös metsäpolitiikan alueella kasvaa, ja että näitä koskevat toimet on koordinoitava siten, etteivät ilmastotoimet vaikeuta luonnon monimuotoisuuden turvaamista. Yhteinen metsästrategia myös yhtenäistää EU:n linjaa, mikä on Suomenkin metsäalan toimijoiden etu, sillä lukuisat EU:n strategiat, ohjelmat ja säädökset koskevat nyt jo suoraan ja epäsuorasti metsiä (esim. bioenergia, uusiutuva energia, biotalous, kiertotalous, Green Deal, biodiversiteettistrategia, ilmasto- ja luonnonsuojelusääntely).

Tiedonannossa mainitaan, että metsästrategiaan sovelletaan toissijaisuusperiaatetta, joka antaa maalle mandaatin toimia itsenäisemmin metsäasioissa, kunhan toimet toteuttavat tavoitteita. Luontopaneeli huomauttaa, että tämä ei oikeuta poikkeamaan strategian tai velvoittavan lainsäädännön tavoitteista, eikä anna lupaa päättää EU:n ympäristösääntelyn ohitse.

Suomi korostaa kannassaan strategian taloudellisia ja sosiaalisia ulottuvuuksia ja Suomen ‘laajaa metsäosaamista’. Suomella on kiistatta “osaamista” metsätaloudessa, mutta samalla Suomen metsäluonnon tila on huomattavan huono. Luontopaneeli korostaa että luonnonvaroihin perustuva talous on aina alisteinen luonnon kantokyvylle, ja uudessa metsästrategiassa metsät on pyritty huomioimaan myös muuna kuin taloudellisena resurssina. Monien metsälajien ja elinympäristöjen elinvoimaisuuden suurin uhka on talousmetsien intensiivinen käyttö ja hoito (Hyvärinen ym 2019, Kontula & Raunio 2018). Vaihtoehtoisten hakkuu- ja hoitomenetelmien tarkastelu on jäänyt vähiin Suomen metsäpolitiikassa ja metsänomistajien ohjauksessa ja kannustimissa, ja avohakkuisiin perustuva metsätalous on synnyttänyt merkittävän uhan erityisestivanhojen metsien lajistolle ja yhtenäisiä metsäalueita edellyttäville lajeille. Samoin eri metsäkäyttömuotojen yhteensovittamisen haasteet on Suomessa huomioitu puutteellisesti eikä niiden kokonaisvaltaiseen arviointiin ja ekologiseen kestävyyteen kannusteta riittävästi. Vertailtaessa metsästrategiaa Suomen vallitsevaan tilanteeseen metsästrategian henki on oikean suuntainen, vaatiessaan luonnonläheisempää metsänhoitoa perustuen avohakkuuttomaan metsänkäsittelyyn. Metsästrategia tunnistaa myös tämänkaltaisen metsänhoidon metsien resilienssiä ja diversiteettiä parantavan vaikutuksen. Metsäisillä alueilla on todettu olevan myös merkittäviä terveyshyötyjä, jotka eivät ole tulleet kovin selkeästi esille strategiassa ja Suomen kannassa. Luontopaneeli haluaa korostaa, että metsäluonnon tilan heikentyminen vaarantaa myös nämä ulottuvuudet. Monimuotoisuuden kannalta keskeinen suojeltujen metsäalueiden kytkeytyneisyys edellyttää luontotyyppien tarkastelua yli alue- ja maanrajojen, jolloin pitää pystyä ohjaamaan maankäyttöä ja metsäpolitiikkaa yhteisten periaatteiden avulla.

Luontopaneeli korostaa, että keskeisiä kansallisen metsäpolitiikan tavoitteita tulee olla monimuotoisuuden suojelu talousmetsissä, heikentyneiden metsäekosysteemien ennallistaminen ja arvokkaiden suojeltavien kohteiden tunnistaminen ja vahva suojelu. EU:n metsästrategia asettaa tälle konkreettisia tavoitteita ja keinoja sekä edellyttää edistymisen raportointia ja seurantaa kaikilta jäsenmailta. Strategia ehdottaa uuden ‘Closer-to-nature’ sertifiointijärjestelmän perustamista kattamaan nykyisten sertifiointijärjestelmien puutteita. Tämä on Luontopaneelin mielestä erittäin tervetullut ehdotus, joka takaisi uskottavan, riippumattoman tahon arvioinnin käytetyistä metsänhoitotoimista ja niiden vaikutuksesta, toisin kuin nykyjärjestelmä, jossa vallalla oleva sertifiointi on menettänyt uskottavuutensa. Jotta metsäalan kestävyyskriteeristö kääntäisi luontokadon ja uhanalaisuuskehityksen, tulee sen valmistelu suorittaa monitieteisenä asiantuntijatyönä. Ehdotettu oikeudellisesti sitova instrumentti ekosysteemien ennallistamiseen on Luontopaneelin mielestä kannatettava ajatus.

Luontopaneelin mielestä Suomi ei kannanotossaan ota Marinin hallitusohjelman mukaista (Valtioneuvosto 2019) roolia edelläkävijänä metsäasioissa, vaan Suomen kannan tarkoituksena on puolustautua ja pyrkiä jatkamaan ‘business as usual’ -metsätaloutta, jonka ekologinen ja sosiaalinen kestävyys on todettu huonoksi. Tämä ei ole tapa, jolla toteutetaan myöskään metsästrategian henkeä ja tavoitteita. Tämän kaltaisella lausunnolla ei tunnusteta Suomen metsätalouden merkittävää kestävyysvajetta. Suomen metsäsääntelyn suuri murros tapahtui vuosituhannen vaihteessa, jolloin saimme sekä uuden, aiempaa paremman metsälain että metsäsertifiointijärjestelmät. Sen jälkeen todellista uudistumista ei ole tapahtunut, vaikka

luonnon monimuotoisuutta turvaavat toimet ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja kestävyysvaje on tutkimustiedon perusteella kiistaton.

On hyvä, että Suomi kantaa metsittämisen kohdalla huolta kulttuurisesti ja monimuotoisuuden kannalta arvokkaista elinympäristöistä. Tämän ohella Luontopaneeli toivoo Suomen tukevan EU:n metsittämissuunnitelmaa, jolla voi olla EU:n laajuisesti merkittäviä positiivisia vaikutuksia niin monimuotoisuuden kuin ilmaston näkökulmasta.

Ilmastonmuutoksen hillintä metsien avulla on yksi keskeinen tavoite metsästrategiassa. Strategian mukaan metsäbioenergian kestävyystakeita tulee vahvistaa EU:n ilmasto- ja biodiversiteettitavoitteiden saavuttamiseksi. On kuitenkin huomattava, että puupohjaisten tuotteiden käytön merkittävä lisääminen esim. korvaamaan fossiilisia polttoaineita vaarantaa sekä monimuotoisuusarvoja että hiilivarastojen kehittymistä sekä lyhyellä että keskipitkällä ajanjaksolla. On välttämätöntä tähdätä kokonaiselinkaariajatteluun ja metsistä peräisin olevien tuotteiden jalostusarvon kohottamiseen sen sijaan, että pyritään lisäämään hakkuiden määrää energiantuotantoa varten. Ehdotuksen sisältämä bioenergian kestävyyskriteerien tiukentaminen muun muassa laajentamalla niiden soveltamisalaa samoin kuin hankinnalle kiellettyjä ns. no-go-alueita on Luontopaneelin mielestä erittäin tervetullut ehdotus. Tämä tarkoittaa metsäbiomassan hankinnan kieltämistä luonnontilaisista metsistä ja niiden lähiympäristöstä ja sen hankinnan rajoittamista luonnoltaan erityisen monimuotoisista metsistä, jotta luonnonsuojelutarkoitukset eivät vaarannu.

Strategiassa korostetaan riippumattoman ja tieteellisesti korkeatasoisen tiedon merkitystä ja tietopohjaista päätöksentekoa. Esimerkiksi metsävaratiedon suhteen eri EU maat eroavat toisistaan huomattavasti, ja on hyvä tavoite pyrkiä kohottamaan tiedon tasoa kaikissa maissa esimerkiksi kansallisten luonnonvara- ja metsäinventointien toteuttamisessa. Metsien tilasta kertovan tiedon tulee olla helposti saatavilla, ja yhteistyötä raportoinnin harmonisoimiseksi tulee jatkaa. Tiedonkeruun ja analysoinnin tulee perustua kansallisiin metsäinventointeihin sekä muuhun metsäntutkimukseen mukaan lukien monimuotoisuustutkimus. Strategiassa ehdotettu EU:n yhteistyön vahvistaminen metsätaloutta koskevan tutkimus- ja innovointikumppanuuden kautta on Luontopaneelin mielestä tärkeä aloite.

Riippumattoman monitieteisen tiedon tuottaminen päätöksenteon tueksi vaatii kuitenkin resursseja ja koordinointia yli kansallisten rahoitusinstrumenttien. Metsävaratieto on toistaiseksi melko pitkälti vain puustoon liittyvää tietoa. Metsien käytön ja hoidon tueksi tarvitaan paljon myös muuta tietoa, kuten tietoa metsälajien tilasta ja muutoksista, metsiin suuntautuvasta virkistyskäytöstä, eri elinkeinojen metsiin kohdistuvista tarpeista (mm poronhoito, matkailu) jne. Näiden eri aspektien/tietovarantojen yhdistämistä ja yhteiskäyttöä tulisi edistää.

Kansalaisten osallistaminen ja konkreettisten toimien suunnittelu yhdessä paikallisyhteisöjen, alkuperäiskansojen ja metsänomistajien kanssa on keskeinen edellytys metsästrategian uskottavan toteutuksen kannalta Suomessa ja koko Euroopassa. Kansallisille suojeluohjelmille kuten Metso ja Helmi tulee pyrkiä ohjaamaan merkittävästi lisää resursseja ja käyttämään niistä kertyviä kokemuksia hyväksi EU-maiden välisessä metsiä koskevassa tiedonvaihdossa.

Luontopaneeli muistuttaa, että ilmastonmuutokseen liittyvien riskien hallinnasta, metsän terveydestä ja ei-tuotannollisista ekosysteemipalveluista huolehditaan parhaiten metsien erirakenteisuuden ja monilajisuuden kautta. Vanhojen metsien lajien suojelun kannalta on oleellista huolehtia jäljellä olevien vanhojen metsien laikkujen riittävästä kytkeytyneisyydestä toisiinsa, koska metsien pirstoutumisen on todettu olevan yksi merkittävä vanhojen metsien lajien säilyvyyttä uhkaava tekijä (Hilli ym. 1995). Aktiivisella metsänhoidolla viitataan oikea-aikaisuuteen ja siitä saatavaan kasvuhyötyyn, mutta on hyvä muistaa, että erityisesti nieluvaikutuksen vaarantaa metsätalous itse hakkaamalla liikaa (Kalliokoski ym 2018).

Luontopaneeli katsoo EU-komission uuden metsästrategian olevan kattava ja erittäin asiantuntevasti laadittu, ja asettavan Suomelle selkeitä tavoitteita parantaa metsien kestävyyden ekologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia sen sijaan, että päähuomio on yksinomaan taloudellisessa kestävyydessä. Strategiassa huomioidaan toimien kiireellisyys sekä luontokadon että ilmastokriisin näkökulmasta ja ehdotetaan monia toimenpiteitä, joilla on merkittävä positiivinen vaikutus, kun ne toteutetaan EU:n laajuisina. Luontopaneeli korostaa, että Suomen on syytä luopua puolustamasta aiemmin toteutettua metsäpolitiikkaa, joka näiden uhkien valossa on kestämätöntä, ja ottaa vahva edelläkävijän rooli – siihen Suomessa on toki hyvät mahdollisuudet.

Viitattu kirjallisuus:

Hilli M., Hallantie M., Jäppinen J.-P. 1995. Biodiversiteettityöryhmän mietintö - tehtäväalueet ja toimialavastuu biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen kansallisessa toimeenpanossa. Työryhmän raportti 4/1995, Ympäristöministeriö, Alueidenkäytön osasto.

Hyvärinen E, Juslén A, Kemppainen E, et al. (2019) The 2019 red list of finnish species. Ministry of the Environment and Finnish Environment Institute, Helsinki

Kalliokoski T., Heinonen T., Holder J., Lehtonen A., Mäkelä A., Minunno F., Ollikainen M., Packalen T., Peltoniemi M., Pukkala T., Salminen O., Schelhaas M-J., Seppälä J., Vauhkonen J., Kanninen M. 2019. Skenaarioanalyysi metsien kehitystä kuvaavien mallien ennusteiden yhtäläisyyksistä ja eroista. Suomen ilmastopaneeli, raportti 2/2019

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). (2018). Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 388s.

Valtioneuvosto. 2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 2019.